

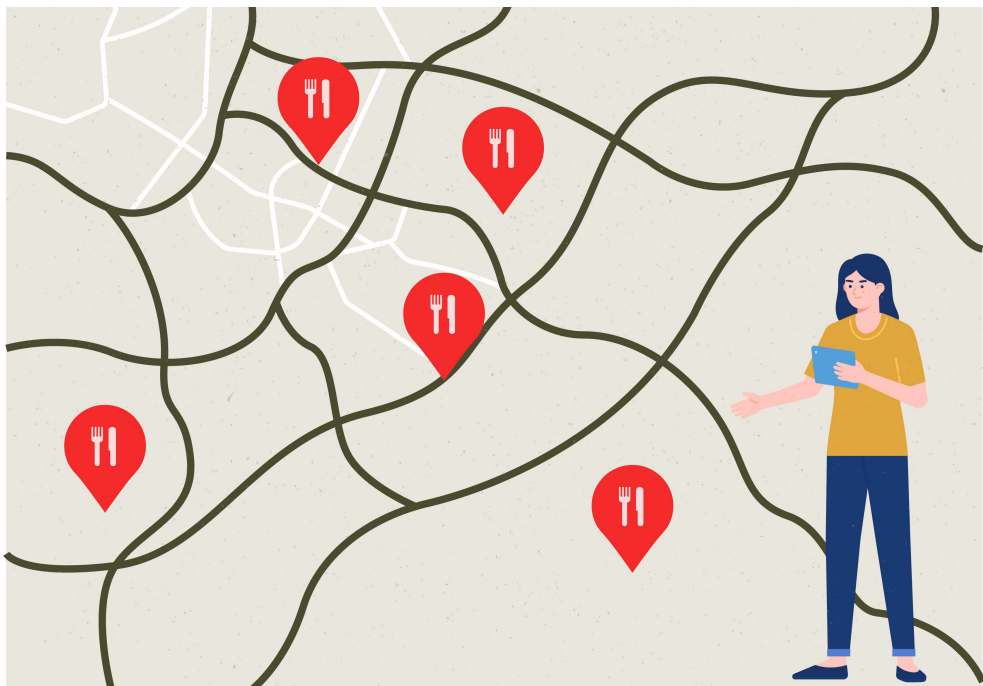

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ
STREDISKO
PRE ĽUDSKÉ PRÁVA

Diskriminácia Rómov a Rómok pri poskytovaní reštauračných služieb

Správa zo situačného testovania

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva, v postavení národného antidiskriminačného orgánu, uskutočnilo v mesiacoch september až november 2024 nezávislé zisťovanie¹ zamerané na overenie výskytu diskriminačnej praxe voči Rómom a Rómkam pri poskytovaní reštauračných služieb v desiatich mestách na východnom Slovensku. Uskutočnené nezávislé zisťovanie prebiehalo v dvoch formách, a to ako terénne situačné testovanie a telefonické testovanie.

¹ V zmysle ustanovenia § 1 ods. 2 písm. g) zákona č. 308/1993 Z. z. o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva v znení neskorších právnych predpisov.

I. Čo je situačné testovanie a na čo sa využíva

Situačné testovanie zahŕňa metódy overovania diskriminácie, na základe **experimentálneho porovnania konania voči testujúcim a kontrolným (skutočným alebo fiktívnym) osobám v rovnakých (porovnateľných) situáciách.**

Príkladom testujúcich osôb môžu byť napríklad hostia v reštauráciách, ľudia, ktorým sa poskytuje zdravotná starostlivosť, cestujúci v doprave, uchádzači o zamestnanie. Testovaným konaním by bol v týchto prípadoch postup obsluhujúceho personálu, zdravotníckeho personálu, šoféra či zamestnávateľa. Dôležité je, aby okolnosti týchto situácií boli objektívne porovnateľné a líšili sa práve v sledovanom chránenom dôvode, teda napríklad v národnosti, etnicite, rode či veku testujúcich a kontrolných osôb.

Primárnym cieľom vzniku situačného testingu ako spôsobu overovania bolo vysporiadanie sa s dôkaznou núdzou v prípadoch diskriminácie, pretože:

- pri podozrení, že sme boli obeťou diskriminácie, často nevieme preukázať, že k iným osobám (napr. iným klientom/klientkám) by sa za rovnakých okolností správali inak,
- je ťažké preukázať, že dôvodom odmietnutia služby alebo iného nepriaznivého zaobchádzania bol práve chránený dôvod (napr. domnelá etnicita, sexuálna orientácia, vek, rod),
- aj keby bol dôvod explicitne uvedený, obeť zväčša nemá k dispozícii materiálny dôkaz.

Situačné testovanie sa preto stalo využívaným nástrojom národných antidiskriminačných orgánov v Európe, ktoré týmto spôsobom zabezpečujú²:

- ☑ dáta a zistenia pre verejné žaloby v oblasti pracovnoprávných vzťahov,
- ☑ identifikovanie poskytovateľov služieb, u ktorých bola zaznamenaná potenciálne diskriminačná prax a individuálne právne kroky smerujúce k odstráneniu tejto praxe,
- ☑ výskum odhaľujúci dôvody diskriminácie, funkčnosť preventívnych opatrení, systémových prekážok,
- ☑ hľadanie vhodných stratégií na odstránenie diskriminácie,
- ☑ zvyšovanie povedomia a cieleňé kampane zamerané na odstránenie diskriminácie.

Situačné testovanie na Slovensku

Na Slovensku sa v minulosti realizovali situačné testovania zacielené na konkrétne prevádzky a poskytovateľov služieb na základe predchádzajúcich sťažností na diskriminačné konanie. Najintenzívnejšiu činnosť v tomto smere vyvíjala n.o. Poradňa pre ľudské práva, ktorá v období posledných dvadsiatich rokov uskutočnila opakované monitoringsy v teréne s využitím prvkov situačného testovania, zamerané na rôzne služby, ako napríklad kaderníctva, verejné kúpaliská, reštaurácie a ubytovacie zariadenia³. Tieto monitoringsy v roku 2019 realizovala aj v spolupráci so Slovenskou obchodnou inšpekciou.

Viacere zo zdokumentovaných prípadov diskriminácie Rómov a Rómok pri využívaní služieb riešila aj dostupnými právnymi prostriedkami: "Dôkazy o diskriminačnom zaobchádzaní získané prostredníctvom testingu (zvukové nahrávky respektíve ich prepisy, svedecké výpovede, zápisnice z výsluchov a iné dôkazy získané v rámci trestného vyšetrovania) boli obvykle využité v konkrétnych súdnych konaniach na ochranu pred diskrimináciou, v ktorých naša MVO poškodeným prostredníctvom spolupracujúcich advokátok zabezpečovala právne zastúpenie. Pre šance poškodených domôcť sa spravodlivosti bolo v tomto smere obzvlášť dôležité, že domáce súdy akceptovali svedectvá prítomných osôb a aj prípadnú zvukovú nahrávku či jej prepis zachytávajúci priebeh incidentu ako zákonný dôkaz."⁴

Uskutočnené situačné testovania pomohli zvýšiť povedomie o tom, že odmietnutie poskytnúť služby z dôvodu etnicity nie je možné považovať za legitímny postup poskytovateľa služieb. Naopak, takýto postup môže napĺňať definičné znaky diskriminácie v zmysle zákona č. 365/2004 Z.z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon).

2 Verhaeghe, Pieter-Paul. (2024) Equality Bodies using Situation Testing. Equinet. Dostupné na: Equinet Training Summary: Equality Bodies using Situation Testing.

3 How pervasive is discrimination of Roma minority in Eastern Slovakia? – summary of monitoring findings. Košice: Poradňa pre občianske a ľudské práva, 2008. Dostupné na: Summary of monitoring findings: how pervasive is discrimination of Roma minority in eastern Slovakia? | Poradňa pre občianske a ľudské práva.

4 Situačný testing ako nástroj preukazovania diskriminácie v oblasti poskytovania tovarov a služieb. Analýza situácie na Slovensku a odporúčania pre zodpovedný kontrolný orgán. Poradňa pre občianske a ľudské práva, Košice. 2019. s. 14.

Rozhodnutia súdov v prípadoch diskriminácie pri poskytovaní reštauračných služieb na Slovensku

Stredisko pri plánovaní situačného testovania zohľadňovalo aj existujúcu rozhodovaciu prax slovenských súdov vo veciach diskriminácie pri poskytovaní tovarov a služieb (konkrétne reštauračných služieb), a to predovšetkým s ohľadom na využiteľnosť získaných dôkazov a možnosti právneho riešenia v zistených prípadoch.

Slovenské súdy od prijatia antidiskriminačného zákona rozhodovali o viacerých prípadoch diskriminácie osôb s rómskou etnickou príslušnosťou pri poskytovaní reštauračných služieb. V roku 2005 bola Okresnému súdu v Michalovciach doručená žaloba, v ktorej sa žalobcovia domáhali, aby súd určil, že ich nevpustením do prevádzky došlo k porušeniu zásady rovnakého zaobchádzania z dôvodu etnicity. Okresný súd v Michalovciach rozhodol⁵, že žalovaný sa vo vzťahu k žalobcom dopustil diskriminácie tým, že ich nevpustil do priestorov kaviarne a zaviazal žalovaného zaslať žalobcom ospravedlňujúci list. Krajský súd v Košiciach zmenil rozsudok Okresného súdu v Michalovciach tak, že určil, že konaním žalovaného došlo k porušeniu zásady rovnakého zaobchádzania a žalobcovia tým boli vystavení priamej diskriminácii. Žalobcovi určil povinnosť zaslať ospravedlňujúci list žalobcom s konštatovaním, že došlo k protiprávnemu zásahu do práv žalobcov, pretože žalobcovia boli vystavení diskriminácii a bola znížená ich ľudská dôstojnosť.⁶

Okresný súd Spišská Nová Ves⁷ rozhodoval v prípade neobslúženia rómskych spotrebiteľov v jednom z barov v Spišských Vlachoch. Súd v danom prípade rozhodol, že majiteľ baru musí každému z dvoch žalobcov zaplatiť nemajetkovú ujmu vo výške 300 eur.

Obzvlášť dôležitým pri uvažovaní o nastavení metodológie situačného testovania bol rozsudok Okresného súdu Bratislava I (ďalej len „súd“) z roku 2023. Súd v predmetnom prípade rozhodol⁸, že odmietnutie obslúžiť rómskeho spotrebiteľa v kaviarni v Lučenci bolo diskrimináciou na základe etnickej príslušnosti. Súd uložil žalovanému povinnosť sa za diskrimináciu ospravedlniť a vyplatiť žalobcovi náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch vo výške 1 500 €.

Žalobca bol spolu so svojou dcérou a priateľom odmietnutý v kaviarni s odôvodnením, že podnik poskytuje služby len členom klubu, ktorí sú vlastníkami klubovej karty, a bol požiadaný aby z podniku odišiel. Daný incident si zaznamenal na mobilný telefón. Neskôr podnik navštívila partnerka žalobcu, ktorá nemá rómsku etnickú príslušnosť. Tá bola obslúžená, personál od nej klubovú kartu nežiadal. Na jej otázku ohľadom oznamu na dverách, že vstup je len na klubové karty a že jej partner Róm nebol obslúžený, jej personál uviedol, že zákaz majú „olašáci“, a že ide o „prax“. Partnerka si tento rozhovor rovnako zaznamenala na mobilný telefón.

Súd vykonal dokazovanie výsluchom žalobcu a prehraním dvoch audiovizuálnych záznamov predložených žalobcom. Iné výsluchy súd nevykonal, pretože to

5 Rozsudok Okresného súdu v Michalovciach zo dňa 29. januára 2008, sp. zn. 12C/139/2005-158.

6 Rozsudok Krajského súdu v Košiciach zo dňa 15. júla 2010, sp. zn. 2Co/115/2008.

7 Rozsudok Okresného súdu Spišská Nová Ves zo dňa 25. apríla 2014, sp. zn. 1C/118/2010.

8 Rozsudok OS Bratislava I. zo dňa 4. mája 2023, sp.zn. 11C/48/2017-132.

s ohľadom na ostatné dôkazy považoval za nadbytočné. Z výsluchu žalobcu a z audiovizuálnych záznamov mal súd za preukázané, že žalobca porušil zásadu rovnakého zaobchádzania vo vzťahu k žalobcovi a dopustil sa diskriminácie z dôvodu jeho etnickej príslušnosti. Súd žalobe vyhovel v celom rozsahu.

II. Metodológia a priebeh situačného testovania

Prečo SNSLP realizovalo situačné testovanie?

Podľa správy EU-SILC (2020) až 11 % Rómov a Rómok malo za obdobie posledného roka pocit, že zažili diskrimináciu v oblasti služieb⁹. Opakované zistenia o prípadoch menej priaznivého zaobchádzania s Rómami a Rómkami v rôznych typoch reštauračných zariadení či už na základe spomínaných situačných testovaní, inšpekcií SOI alebo medializácie¹⁰ viedli k rozhodnutiu venovať tejto praxi zvýšenú pozornosť. Stredisko taktiež riešilo prípady namietajúce menej priaznivého zaobchádzania pri poskytovaní týchto služieb, pričom obmedzené možnosti právneho riešenia daných prípadov boli dané práve absenciou dôkazných prostriedkov zo strany klientov.¹¹

Cieľom situačného testovania bolo zaznamenanie jednotlivých prípadov diskriminácie a zabezpečenie dôkazov pre účely následnej komunikácie s dotknutými prevádzkami, v prípade potreby zahŕňajúcu právne kroky, ktorá by mala smerovať k odstráneniu takejto praxe.

Zároveň malo situačné testovanie za cieľ overiť, či je menej priaznivé zaobchádzanie z dôvodu (rómskej) etnickej príslušnosti na území miest, kde bolo takéto konanie zaznamenané v minulosti, rozšírenou praxou. Stredisko v takomto rozsahu využilo terénne a telefonické situačné testovanie ako nástroj preukazovania diskriminácie po prvý krát.

9 Markovič, M. a Plachá, L. (2022). Príjmy a životné podmienky v marginalizovaných rómskych komunitách: Vybrané ukazovatele zo zisťovania EU SILC_MRK 2020. Bratislava: Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity. s. 89 Dostupné na: [analyticka_sprava_eu_silc_mrk_2020_elektronicka_final.pdf](https://analyticka.sprava.eu_silc_mrk_2020_elektronicka_final.pdf).

10 Úspešný boxer TANKÓ podal trestné oznámenie: Toto si k nemu dovolili v reštaurácii! Život-Pluska. 24. 9. 2023, Dostupné na: [TANKÓ podal trestné oznámenie: Diskriminácia v reštaurácii](https://www.zivotpluska.sk/2023/09/24/uspesny-boxer-tanko-podal-trestne-oznamenie-toto-si-k-nemu-dovolili-v-restauracii/).

Marec, S.: O mieste, kde niektorí ľudia nemôžu ísť ani do reštaurácie (ukážka z knihy Sama Marca a Veroniky Prušovej). Denník N. 5. mája 2021. Dostupné na: [O mieste, kde niektorí ľudia nemôžu ísť ani do reštaurácie \(ukážka z knihy Sama Marca a Veroniky Prušovej\)](https://www.dennikn.sk/2021/05/05/o-mieste-kde-niektoriludia-nemozu-ist-ani-do-restauracie-ukazka-z-knihy-sama-marca-a-veroniky-prusovej/) — Denník N.

11 Odborné stanovisko Strediska vydané podľa § 1 ods. 2 písm. f) zákona o zriadení Strediska vo veci nevypustenia Rómov do podniku: OS-K-medializovanemu-nevypusteniu-skupiny-romov-do-klubu.pdf

Priebeh testovania

Dizajn terénneho testovania bol prispôsobený cieľu zachytiť čo najväčší počet reštaurácií, ktoré môžu uplatňovať diskriminačné postupy pri poskytovaní služieb:

1. Každá reštaurácia zodpovedajúca profilu je navštívená najprv testujúcou dvojicou (muž a žena) rómskej etnicity.
2. Návšteva reštaurácie má štandardizovaný priebeh podľa scenára, v ktorom sa sledujú tri oblasti:
 - **možnosť využiť reštauračné služby priamo na mieste** (vstup do hlavnej časti reštaurácie/podľa vlastného výberu, prevzatie objednávky),
 - **kvalita poskytnutých služieb** (čas do prevzatia objednávky, obmedzená ponuka jedál, servírovanie jedla len so sebou/v jednorazových obaloch),
 - **spôsob úhrady** (pri prevzatí objednávky, pri servírovaní, pri odchode).
3. Pri zaznamenaní nepriaznivého konania v jednej zo sledovaných oblastí reštauráciu navštívi kontrolná nerómska dvojica (muž a žena) v krátkom časovom odstupe.
4. V prípade odlišnej skúsenosti v oblasti, na základe ktorej bola iniciovaná kontrolná návšteva, je tento rozdiel považovaný za menej priaznivé zaobchádzanie z dôvodu etnicity.
5. Obsluhujúci personál ani majitelia prevádzok nie sú konfrontovaní na mieste, o uskutočnení situačného testovania a zisteniach budú informovaní po ukončení celej aktivity.
6. Dôkazové prostriedky sú zabezpečované formou videozáznamu/audiozáznamu a následného písomného záznamu.

Dizajn telefonického testovania rovnako zodpovedal cieľu identifikovať tie reštaurácie, ktorých prístup k rómskym klientom je diskriminačný:

1. Databáza reštaurácií sledovaného profilu je zúžená na tie, ktoré podľa dostupných informácií ponúkajú možnosť organizovania oslavy.
2. Polovica databázy je overovaná mužmi, polovica ženami.
3. Do každej reštaurácie najprv zavolá rómsky tester alebo testerka s dopytom na organizáciu rodinnej oslavy vo vopred stanovený dátum (4 – 5 týždňov dopredu). Počas hovoru sa zaznamenávajú odpovede v nasledovných oblastiach:
 - Potvrdenie poskytovania služby (áno/nie)
 - Dostupnosť termínu (áno/nie)
 - Iné podmienky (ak je prekážkou kapacita, potrebná obhliadka, osobné stretnutie)
 - Celkový výsledok (áno/nie)
4. V prípade zaznamenania prekážky v niektorých z uvedených oblastí reštauráciu kontaktovala kontrolná osoba rovnakého pohlavia 2 až 3 dni po prvom telefonáte.
5. Všetky rozhovory boli ukončené informáciou, že nejde o záväznú objednávku, preto si reštaurácie daný termín zatiaľ nemajú v systéme rezervovať.

Výber a príprava testujúcich

Dôležitým aspektom je výber testujúcich osôb (alebo vytvorenie fiktívnych osôb), ktoré majú byť typickými nositeľmi/nositeľkami overovaného dôvodu (rómskej etnicity, zdravotného znevýhodnenia a pod.). Prísúdenie (domnelej) etnicity je veľmi subjektívne, ovplyvnené predchádzajúcimi skúsenosťami a prevládajúcim stereotypom zobrazovaní danej etnickej skupiny, v tomto prípade Rómov a Rómok. Cieľom však bolo vytvoriť podmienky zodpovedajúce bežným skúsenostiam Rómov a Rómok ako heterogénnej skupiny zahŕňajúcej rôzne sociálne vrstvy.

Do situačného testovania sa mohli zapojiť osoby, ktoré:

- identifikujú sa ako Rómovia/Rómky (nie je dôležité formálne prihlásenie sa k rómskej národnosti),
- majú tmavú pokožku,
- nemajú výrazne upravený zovňajšok tetovaním alebo piercingom,
- majú viac ako 18 rokov,
- mestá zaradené do testovania nie sú miestami pobytu alebo pracovnej činnosti testujúcich.

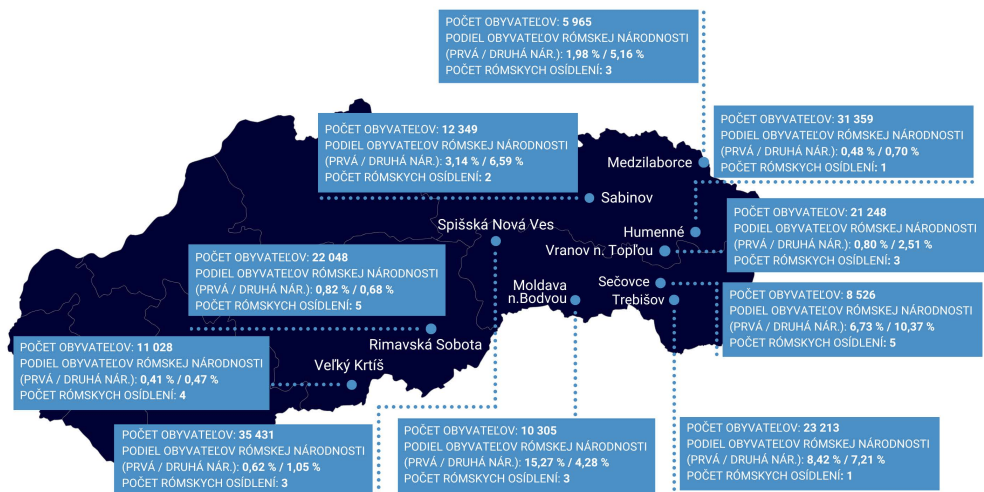
Pre overenie vnímania etnicity testerov a testeriek bola uskutočnená anketa, v ktorej sa mali oslovení respondenti a respondentky vyjadriť, či osoby na fotografiách považujú za Rómov či Rómky. Do spolupráce boli oslovené osoby so skóre nad 0,55 (55 % áno). Počas návštev reštaurácií sa testujúce osoby mali upraviť ako v bežný pracovný deň aby na seba nepútali pozornosť alebo neposkytovali zámienku na odmietnutie.

Proces prípravy zahŕňal školenie testerov a testeriek v spolupráci s n. o. Poradňa pre občianske a ľudské práva, ktorý sa týkal skúseností so situačnými testovaniami v minulosti, etických aspektov a práv testujúcich osôb v súvislosti s účasťou na situačnom testovaní a zjednotenia priebehu návštevy reštaurácie podľa scenára.

Výber miest a reštaurácií

Pri výbere miest sme vychádzali zo zaznamenaných podobných prípadov v minulosti, ktoré boli medializované, podnetov prijatých Strediskom a predovšetkým z konzultácií s organizáciami a inštitúciami, ktoré dlhodobo pracujú s marginalizovanými rómskymi komunitami a/alebo všeobecne v advokácii za práva Rómov a Rómok. Konzultácie boli uskutočnené s Poradňou pre občianske a ľudské práva, Karpatskou nadáciou, Zdravými regiónmi a Úradom splnomocnenca pre rómske komunity.

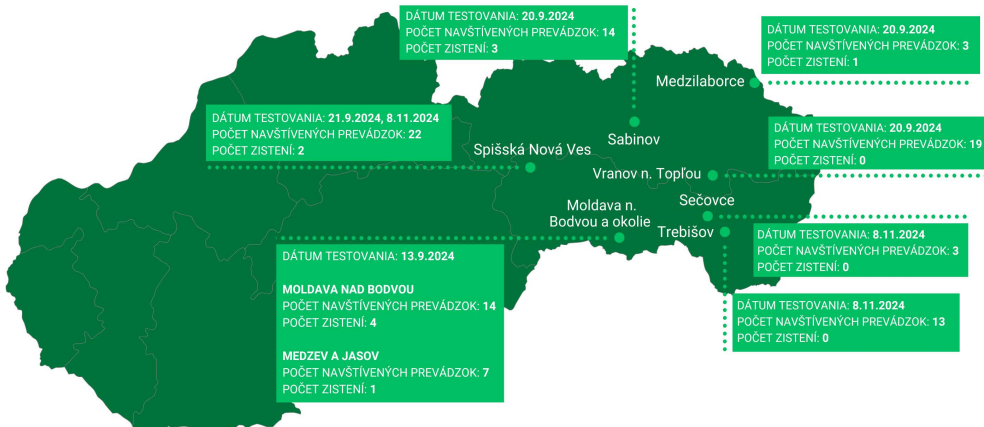
Cieľom bolo zaradiť do testovania rôzne typy miest aj z hľadiska počtu obyvateľov, podielu obyvateľstva hlásiaceho sa k rómskej národnosti a riešenia otázky segregovaných sídiel.

Zistenia zo situáčného testovania

Terénne situačné testovanie

Prvá časť situačného testovania prebiehala v reštauráciách v mestách Moldava nad Bodvou (vrátane obcí Medzev a Jasov), Sabinov, Medzilaborce, Vranov nad Topľou, Trebišov a Sečovce. Vo väčšine miest bolo situačné testovanie uskutočnené v priebehu jedného dňa v čase od 10:00 do 17:00. V prípade Spišskej Novej Vsi, kedy prvé overovanie prebiehalo v sobotu, bolo potrebné zber dát zopakovať z dôvodu veľkého počtu zavretých prevádzok, preto sú uvedené dva dátumy. Celkovo bolo navštívených spolu 95 prevádzok a menej priaznivé zaobchádzanie s rómskou dvojicou v porovnaní s nerómskou dvojicou bolo zaznamenané v 11 z nich.

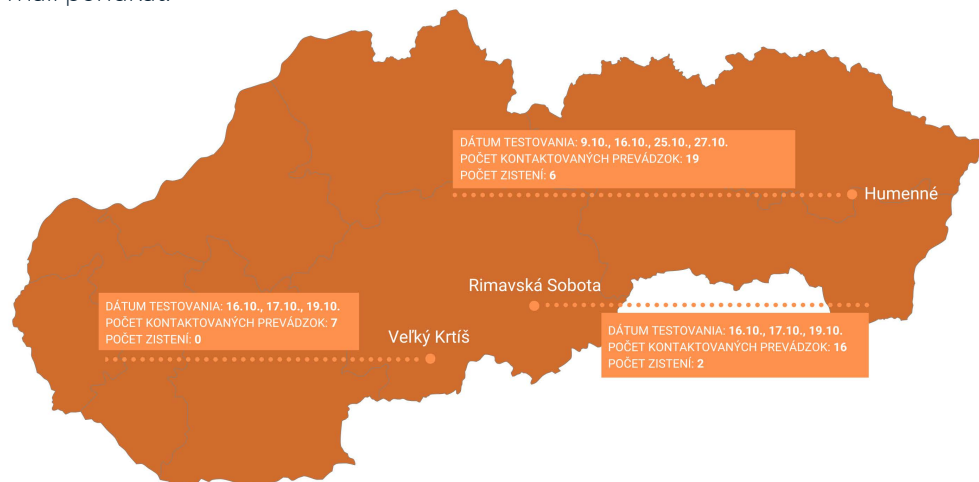
Navštívených prevádzok spolu: 95

Počet zaznamenaných prípadov menej priaznivého zaobchádzania spolu: 11

Mesto	Zistenia
Moldava nad Bodvou	2x nevpustenie na prevádzku z dôvodu uzavretej spoločnosti 1x nevpustenie na prevádzku z dôvodu potrebnej klubovej karty v hodnote 100 eur 1x požadovanie úhrady pri prevzatí objednávky
Medzev	1x prehliadanie - dlhší čas od vstúpenia na prevádzku do oslovenia obsluhujúceho personálu
Sabinov	2x obmedzená ponuka výberu jedál alebo nápojov 1x prehliadanie - dlhší čas od vstúpenia na prevádzku do oslovenia obsluhujúceho personálu
Medzilaborce	1x nevpustenie na prevádzku z dôvodu potrebnej rezervácie vopred
Spíšká Nová Ves	1x nevpustenie na prevádzku z dôvodu vyhradenia reštaurácie len pre hotelových hostí 1x obmedzená ponuka výberu jedál alebo nápojov

Telefonické situačné testovanie

V druhej časti nezávislého testovania bola použitá metóda telefonického testovania v troch mestách – Humennom, Veľkom Krtíši a Rimavskej Sobote. Výber reštaurácií bol zúžený len na tie, ktoré uvádzajú možnosť prenajať miestnosť na rodinnú oslavu. Zaznamenali sme 8 prípadov, kedy uvádzané dôvody odmietnutia realizácie oslavy pre rómsku rodinu už v kontrolnom telefonáte neboli spomínané, pričom nešlo iba o obsadenosť termínov, ale aj o veľkosť prevádzok či rozsah služieb, ktoré reštaurácia mali ponúkať.

Kontaktovaných prevádzok spolu: 42

Počet zaznamenaných prípadov menej priaznivého zaobchádzania spolu: 8

Mesto	Zistenia
Humenné	4x odmietnutie z dôvodu obsadených termínov (zároveň v jednom prípade ponúknutá vysoká cena prenájmu miestnosti v porovnaní s kontrolnou dvojicou) 1x odmietnutie z dôvodu, že reštaurácia neorganizuje oslavy 1x odmietnutie z dôvodu malých priestorov
Rimavská Sobota	1x odmietnutie z dôvodu obsadených termínov 1x odmietnutie z dôvodu malých priestorov

Tester(ka)	Skóre signalizácie etnicity	Zamestnanie	Bývanie v segregovanej lokalite	Počet reštaurácií spolu	Počet prípadov očas situačného testovania
Tester 8	N/A	nie	áno	24	4 x odmietnutie obsluhy 1 x platba vopred 1 x obmedzená ponuka jedál a nápojov
Testerka 3	0,6	nie	áno	16	4 x nevpustenie/ odmietnutie obsluhy 1 x platba vopred
Tester 1	0,95	nie	áno	16	1x obmedzená ponuka 1x dlhší čas/ prehliadanie obsluhou
Testerka 5	0,6	nie	nie	19	1x nevpustenie/ odmietnutie obsluhy 1x obmedzená ponuka jedál a nápojov
Tester 7	0,9	áno	áno	14	1x nevpustenie/ odmietnutie obsluhy
Tester 2	0,9	áno	nie	15	1x dlhší čas/ prehliadanie obsluhou
Testerka 6	0,6	nie	nie	11	1x obmedzená ponuka
Testerka 9	N/A	nie	nie	11	1x dlhší čas/ prehliadanie obsluhou
Tester 15	N/A	áno	nie	8	1x obmedzená ponuka jedál

Etnická príslušnosť alebo sociálne postavenie?

Pri výbere spolupracujúcich Rómov a Rómok bola sledovaná dostatočná signalizácia rómskej etnicity, teda aby boli okolím vnímaní/é ako Rómovia a Rómky bez zohľadňovania ďalších kritérií, čím by sa testovanie mohlo zúžiť len na špecifickú skupinu Rómov a Rómok (napríklad žijúcich v ťažkej sociálnej situácii, vo vyššom veku alebo mužov/žien). Uplatnený prístup viedol k heterogenite skupiny z hľadiska veku aj sociálnej situácie. Niektoré z týchto charakteristík sme však sledovali pre potrebu sekundárneho vyhodnotenia skúseností s menej priaznivým zaobchádzaním.

Vyššie spomínaných 11 prípadov menej priaznivého zaobchádzania bolo zaznamenaných deviatimi testujúcimi osobami. Najväčší počet z týchto prípadov zažili tester 8 (6 prípadov) a testerka 3 (5 prípadov), pričom išlo hlavne o prípady odmietnutia poskytnúť služby. Tieto skúsenosti mali častejšie a závažnejšie aj v porovnaní s testermi/testerkami, ktorých fotografie boli odhadnuté ako fotografie Rómov/Rómok viac ako 90 % respondentstva. To, čo túto dvojicu zásadne odlišovalo od ostatných, bola kombinácia nezamestnanosti a bývanie v segregovanom osídlení, teda život v sociálnej núdzi. Ťažšie životné podmienky, vrátane spôsobu života, do ktorého nepatrí návšteva reštaurácií, sa môžu prejavovať rôznymi subtilnými spôsobmi, ako napríklad samozrejmosť, s akou sa človek pohybuje v priestore, kvalitou oblečenia alebo obuvi, spôsobom komunikácie a pod.

Hoci pre zovšeobecnenie nášho pozorovania by bolo potrebné testovanie opakovať v tom istom zariadení viackrát pre porovnanie skúseností testerov a testeriek, **významné rozdiely v počte odmietnutí a spoločné charakteristiky týkajúce sa sociálneho pôvodu naznačujú, že sociálne postavenie (resp. chudoba) je významným faktorom ovplyvňujúcim potenciálne diskriminačné konanie pri poskytovaní služieb.**

Zhrnutie

Stredisko uskutočnilo zatiaľ najrozsiahlejšie situačné testovanie reštauračných služieb z hľadiska počtu monitorovaných reštauračných zariadení a miest za ohraničené časové obdobie. Prostredníctvom situačného testovania bolo zaznamenaných 19 prípadov menej priaznivého zaobchádzania z rómskymi dvojicami ako z nerómskymi. Priamo v reštauráciách bolo zistených 11 prípadov a na základe telefonického monitoringu 8 prípadov.

Povzbudivou správou je, že v niektorých mestách neboli počas situačného testovania zaznamenané žiadne prípady menej priaznivého zaobchádzania. Na základe týchto výsledkov, spolu s pozorovaniami o prítomnosti iných rómskych hostí ako aj personálu, usudzujeme, že už nejde o všeobecne a pravidelne uplatňovanú prax voči Rómom a Rómkam.

Na druhej strane, napriek medializácii podobnej praxe v minulosti a rozhodnutiam súdov v obdobných prípadoch nájdeme aj v súčasnosti v slovenských mestách reštaurácie, ktoré odmietajú obslúžiť Rómov a Rómkov. Z uvedených 11 prípadov sa tak stalo v 5 reštauráciách. Najhoršia situácia je v Moldave nad Bodvou, kde až 3 reštaurácie zo štrnástich navštívených neumožnili rómskej dvojici využiť ich služby a 1 reštaurácia požadovala platbu hneď pri objednávaní.

Medzi uvádzanými dôvodmi neobslúženia bola príprava oslavy, potreba rezervácie vopred, uzavretá spoločnosť ale aj požadovanie klubovej karty. Odmietnutie zorganizovania oslavy pre rómsku rodinu bolo spravidla zdôvodňované malými priestormi alebo obsadenosťou.

Situačné testovanie menej priaznivého zaobchádzania z dôvodu domnejšej etnickej príslušnosti nepreukázalo, že k uvedenej praxi v monitorovaných mestách dochádza pravidelne a vo všeobecnosti voči všetkým Rómom a Rómkam. Zistenia zároveň naznačujú, že významným faktorom diskriminačného konania je predpokladané sociálne postavenie.

Vydalo: **Slovenské národné stredisko pre ľudské práva, Bratislava, 2024**

Výskumný tím: **Michaela Ujházyová, Lucia Gandžalová, Andrea Maliňáková, Katarína Deáková**

Autorky: **Michaela Ujházyová, Lucia Gandžalová**

Grafická úprava: **Kamila Černáková**

www.snslp.sk

**SLOVENSKÉ NÁRODNÉ
STREDISKO
PRE ĽUDSKÉ PRÁVA**